

УДК: 006.015.5/32:378.11(477+470)

В. В. БІЛИК, викладач

Хмельницький національний університет, МОН України
вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016, Україна
bilykvika@ya.ru

СТАНДАРТИ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

***Анотація.** Висвітлено актуальність розробки державних стандартів вищої освіти України та Державних освітніх стандартів вищої професійної освіти Російської Федерації нового покоління, що відповідатимуть сучасному етапу розвитку суспільства. Подано хронологію розробки державних освітніх стандартів, визначено підходи до їх розробки. Акцентовано увагу на компетентнісному підході, покладеному в основу оновлення стандартів вищої професійної освіти в сучасних умовах. Встановлено й проаналізовано критерії розробки державних освітніх стандартів нового покоління. Наведено нормативні засади розробки стандартів вищої професійної освіти.*

Ключові слова: стандарти вищої професійної освіти, нове покоління стандартів, компетентнісний підхід, критерії розробки стандартів, нормативні документи, принципи стандартизації, зміст підготовки, освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма, засоби діагностики.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна освіта характеризується необхідністю постійних нововведень, адекватних сучасному етапу розвитку суспільства. Інновації в освіті визначаються не лише як кінцевий продукт застосування будь-якої новизни, а й як її постійне оновлення. Значне місце у переліку нововведень посідають методичні нововведення, спрямовані на оновлення змісту освіти, перехід до освітніх стандартів нового покоління, в яких системотворчою основою є набір компетенцій, якими повинен володіти випускник вищого навчального закладу.

На сучасному етапі розвитку освіти Російської Федерації та розбудови незалежної України ситуація з діючими стандартами вищої професійної освіти не зовсім задовільна. Існуючі кваліфікаційні характеристики фахівців недостатньо враховують потреби промисловості, соціальної та культурної сфер суспільства. Це пов'язано з багатьма факторами, головним з яких є той, що вони склалися представниками вищої школи майже без участі роботодавців. Унаслідок цього утворилась невідповідність між створеною моделлю фахівця й реальними вимогами до нього народного господарства. Отже, некоректно складена модель майбутнього фахівця та її реалізація з допущенням неточностей щодо висунутих роботодавцями вимог є однією з суттєвих причин некомпетентності фахівця на робочому місці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розробки стандартів професійної освіти займаються такі науковці України та Російської Федерації, як В. І. Байденко, Л. О. Котоловець, Н. Г. Ничкало, В. Л. Петренко, Н. О. Селезньова, Ю. В. Сухарніков, С. О. Терепиший та ін.

Стандарти є нормою якості освіти, у яких викладено мінімальні вимоги до рівня підготовки майбутніх фахівців. Державні стандарти вищої освіти України та Державні освітні стандарти вищої професійної освіти Російської Федерації мають статус державних офіційних нормативних документів, поширюються на всю територію своїх держав, є обов'язковими для вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців, та мають обов'язкову силу для роботодавців з погляду визнання кваліфікації випускника. Російські й українські стандарти вищої освіти затверджуються за дорученням Уряду Російської Федерації та Верховної Ради України Міністерством освіти Російської федерації та Міністерством освіти і науки України відповідно [7, с. 99]. Перше покоління ДОС ВПО у Росії було введено в дію з 1 вересня 1997 року. 2000 року вийшло в світ друге покоління стандартів. В Україні перше покоління стандартів введено в дію Наказом Міністерства освіти України № 285 від 31.07.98. В основу стандартів другого покоління (ДОВ ВПО) і першого покоління (ДСВО) покладено кваліфікаційну модель, а в основу стандартів нового покоління закладається компетентнісна модель випускника, що містить стислий зміст, структуру і характеристику обов'язкового рівня сформованої компетенції як своєрідного показника бездоганного функціонування соціотехнічної системи.

Другим поколінням стандартів в Україні можна вважати Лист МОНУ № 1/9-484 від 31.07.08 «Щодо нормативно-методичного забезпечення розроблення галузевих стандартів вищої освіти». У цих стандартах вперше впроваджено засади компетентнісного підходу для підготовки майбутніх фахівців.

Склад стандартів ВПО України трьохкомпонентний: освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ), освітньо-професійна програма (ОПП) та засоби діагностики якості вищої освіти [2, с. 13]. У проекті Закону «Про вищу освіту» зазначено, що стандарти вищої освіти – це сукупність норм, які визначають вимоги до освітньо-кваліфікаційного, освітньо-наукового рівня випускника вищого навчального закладу (наукової установи), змісту освіти, терміну навчання й засобів діагностики якості освіти за відповідною спеціальністю.

Формування мети статті. Мета статті – охарактеризувати стан процесу стандартизації вищої професійної освіти в Україні та Російській Федерації.

Вклад основного матеріалу дослідження. Компетентнісний підхід при проектуванні нових стандартів розглядають як метод моделювання результатів навчання і норм його якості; відображення в системному і цілісному вигляді результатів навчання; формування результатів як ознак готовності студентів демонструвати відповідні компетенції; визначення структури компетенцій [3, с. 9]. Намагання чітко встановити в термінах компетенцій відповідності в триаді «вимоги до підготовки – зміст освітньої програми – результати навчання», де акцент робиться на більш жорстку регламентацію компетенцій як результатів навчання, буде сприяти зближенню позицій і взаєморозумінню з закордонними колегами при розробці сучасних стандартів [6, с. 66–68].

Компетентнісний підхід, що базується на гуманістичній та культуро-орієнтованій методології, передбачає відбір і організацію для змісту кожної предметної галузі певного набору компетенцій та виділення логічних модулів, які утворюють певну взаємозв'язану цілісність у змісті програми. Як наслідок, при розробці стандартів нового покоління збільшується міждисциплінарність навчальних програм, що проектуються; модернізуються такі основні компоненти, як очікувані результати навчання та способи їх досягнення й оцінювання; підвищується роль самостійної роботи студентів; посилюється академічна гнучкість та адаптивність навчальних дисциплін.

У своїх працях Г. Вільський пропонує модель освітньо-професійного стандарту вищої освіти, що базується на перевагах трьох європейських моделей: моделі на основі оцінювання результатів, яка враховує вимоги Європейської рамки кваліфікацій для ЄПВО; професійно-кваліфікаційної моделі, яка враховує вимоги Європейської рамки кваліфікацій для навчання протягом усього життя; модульної моделі.

Незалежно від того, яку модель покладено в основу розробки стандартів, вони повинні містити в собі сукупність вимог ринку праці, системи освіти та студентів і відповідно координувати відносини між ними.

Оновлення змісту підготовки фахівців у сучасних умовах повинно знайти своє відображення у всіх нормативних документах підготовки майбутніх фахівців, а саме: освітньо-кваліфікаційних характеристиках, освітньо-професійних програмах, навчальних планах, робочих навчальних планах, інтегрованих робочих навчальних планах (для студентів, які навчаються за скороченим терміном навчання на базі ОКР «молодший спеціаліст»), робочих навчальних програмах дисциплін, наскрізних програмах підготовки фахівців [1, с. 54].

Основними документами, що регламентують зміст підготовки фахівців, є ОКХ випускника вищого закладу освіти та ОПП підготовки фахівців. Нормативні засади розробки стандартів вищої освіти України представлено на рис. 1 [1, с. 55–57].

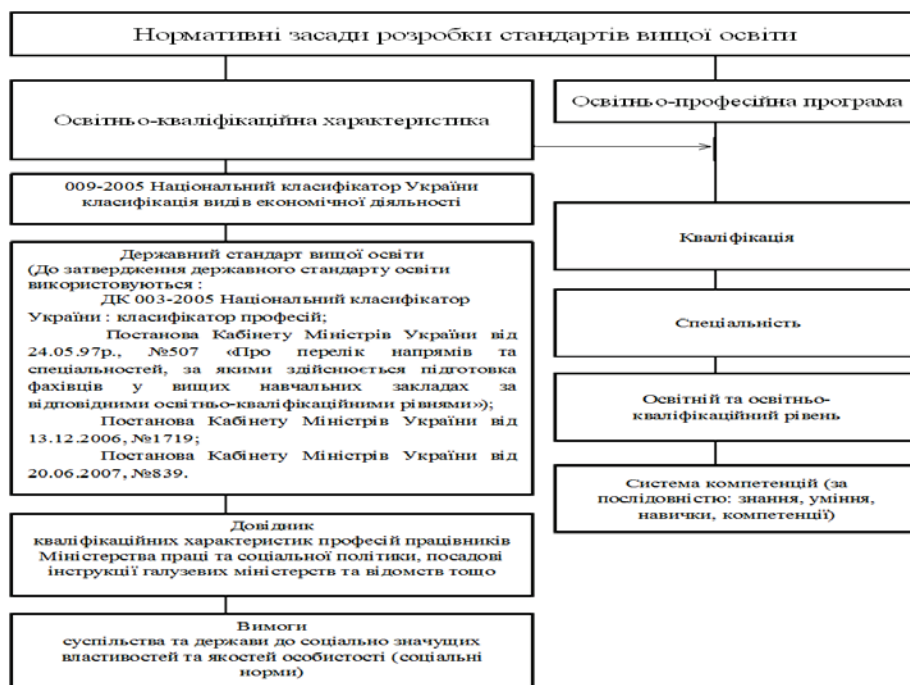

Рис. 1. Нормативні засади розробки стандартів вищої освіти України

Розробка національних стандартів освіти відбувається на перетині трьох сфер суспільства: стану знань (необхідної інформації для формування особистості), людських ресурсів та економіки освіти [4, с. 25].

У результаті аналізу наукових праць з питань стандартизації вищої освіти нами виділено критерії розробки Державних освітніх стандартів вищої освіти нового покоління, які передбачають: створення стандартів за напрямом підготовки в цілому; чітке, коротке та доступне формулювання стандартів щодо певної галузі навчання; чітке визначення у стандартах основних принципів дисципліни; вимоги до результатів навчання у формі компетенцій; єдині вимоги до структури освітніх програм та умов їх реалізації; підвищення міждисциплінарності та трансдисциплінарності; трудомісткість освітніх програм у залікових одиницях; підвищення самостійності навчального закладу при формуванні освітньої програми, особливо при відборі змісту освіти та освітніх технологій; посилення направленості на діагностику досягнень студентів шляхом оцінювання якості засвоєння ОПП; розширення можливостей індивідуалізації навчання студентів; необхідність постійного й ефективного діалогу вищої школи і ринку праці.

У сучасних умовах розвитку вищої школи культура стандартизації освіти базується на принципах системності, адекватності, проактивності (стандарт повинен випереджати запити суспільства), ефективності, особистісної зорієнтованості, достатності, необхідності, однозначності, варіативності, самооновлення [5, с. 149–167].

Нове покоління стандартів, у яких визначено обов'язковий мінімум змісту кожної освітньої програми, окремо містить вимоги до академічної та професійної підготовки майбутніх фахівців, де академічний профіль характеризується загальними, універсальними компетенціями, а професійний профіль – предметно-спеціалізованими.

Висновки результатів дослідження. У статті висвітлено характеристику стандартів вищої професійної освіти України й Російської Федерації. Особливу увагу приділено компетентнісному підходу, покладеному в основу розробки стандартів вищої професійної освіти нового покоління. Визначено, що компетентнісна модель майбутнього фахівця, адекватна вимогам виробництва, є фундаментом розробки стандартів нового покоління, у яких містяться вимоги до результатів підготовки студентів як ознак готовності майбутніх фахівців демонструвати сформовані компетенції.

Перспективи подальших розвідок. У перспективі планується дослідити питання оновлення змісту освіти в умовах переходу до освітніх стандартів нового покоління.

Література

1. Скиба М. Є. Моніторинг якості навчального процесу у вищому закладі освіти : монографія / М. Є. Скиба, С. Г. Костогриз, Г. В. Красильникова. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – С. 54–57.
2. Білинська М. М. Державне управління галузевою стандартизацією в умовах реформування вищої медичної освіти в Україні : автореф. дис... д-ра наук з держ. управління : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / М. М. Білинська. – К., 2004. – С. 13.
3. Байденко В. И. Выявление состава компетенций выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГОС ВПО нового поколения : метод. пособие / В.И. Байденко. – М., 2006. – С. 9.
4. Шаран Р. Особливості стандартів підготовки фахівців інформаційних технологій у системі вищої освіти України / Р. Шаран // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2009. – № 1. – С. 25–29.
5. Терепиций С. О. Стандартизація вищої освіти (спроба філософського аналізу) : монографія / С. Терепиций. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 149–167.

6. Сазонов Б. А. Болонский процесс: актуальные вопросы модернизации российского высшего образования : учеб. пособие / Б. А. Сазонов. – М. : ФИРО-2006. – С. 66–68.

7. Красильникова Г. В. Стандарты вищої освіти України і Російської Федерації: компаративний аналіз / Г. В. Красильникова, В. І. Бегняк // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2003. – Вип. 34 – С. 92–105.

В. В. БИЛЫК, преподаватель

Хмельницкий национальный университет, МОН Украины

ул. Институтская, 11, г. Хмельницкий, 29016, Украина

bilykvika@ya.ru

СТАНДАРТЫ ВЫСШЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

***Аннотация.** Отражена актуальность разработки государственных стандартов высшего образования Украины и Российской Федерации нового поколения, отвечающих современному этапу развития общества. Представлена хронология развития государственных образовательных стандартов, определены подходы к их разработке. Акцентировано внимание на компетентностном подходе, который лег в основу обновления стандартов высшего профессионального образования в современных условиях. Установлены и проанализированы критерии разработки государственных образовательных стандартов нового поколения. Приведены нормативные основы разработки стандартов высшего профессионального образования.*

Ключевые слова: стандарты высшего профессионального образования, новое поколение стандартов, компетентностный подход, критерии разработки стандартов, нормативные документы, принципы стандартизации, содержание подготовки, образовательно-квалификационная характеристика, образовательно-профессиональная программа, средства диагностики.

V. V. BILYK, lecturer

Khmelnytskyi National University,

Ministry of Education and Science of Ukraine

11 Instytutska Str., Khmelnytskyi, 29016, Ukraine

bilykvika@ya.ru

STANDARDS OF HIGHER PROFESSIONAL EDUCATION IN UKRAINE AND THE RUSSIAN FEDERATION: CURRENT STATE AND PROSPECTS OF IMPROVEMENT

***Abstract.** Urgency of developing new generation state standards of higher education of Ukraine and state educational standards of higher professional education of the Russian Federation corresponding modern stage of social development has been reflected. History of the state educational standards' development has been outlined. Approaches to their development have been described. Special attention has been paid to the competence approach which is the basis of updating the standards of higher professional education in modern terms. The criteria of state educational standards of new generation development have been analyzed. It has been marked that modern standards of higher professional*

education of new generation must contain the renewed content of specialists' training. This content must be represented in normative documents: educational qualification descriptions, educational professional programs, curricula, executable educational codes of the disciplines etc. Normative principles of higher professional education standards' development have been summarized. It has been defined that competence model of a future specialist, which is in accordance with production demands, is the basis for elaborating standards of a new generation that contain requirements to results of students' training as the main criterion of future specialists' readiness to demonstrate acquired competencies.

Key words: standards of higher professional education, new generation of standards, competence approach, criteria of standards' development, normative documents, principles of standardization, content of training, educational qualification description, educational professional program, facilities of diagnostics.

Bibliography

1. Skyba M. E. Monitoring of quality of the educational process in higher educational establishment : monographiya / M. E. Skuba, S. G. Kostogruz, G. V. Krasulnikova. – Khmelnytskyi : KHNU, 2009. – 219 p.
2. Bilyns'ka M. M. State administration of the particular branch standardization in the conditions of reformation of higher medical education in Ukraine : avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia doktora nauk z derzhavnoho upravlinnia : spets. 25.00.02 «Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia» / M. M. Bilyns'ka. – K, 2004. – 31 p.
3. Baidenko V. I. Exposure of composition of jurisdictions of graduating students of institutes of higher education as necessary stage of planning of GOS VPO of new generation : Metodicheskoe posobie / V. I. Baidenko. – M, 2006. – 55 p.
4. Sharan R. Features of standards of preparation of specialists of the information technologies in the system of higher education in Ukraine / Ruslan Sharan // Naukovi zapusku. Seriya : Pedahohika. – 2009. – № 1. – P. 25–29.
5. Terepyshchyi S.O. Standardization of higher education (attempt of philosophical analysis) : Monographiya / Serhiy Terepyshchiy. – K. : Vud-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2010. – 197 p.
6. Sazonov B. A. Bolonskiy process: pressing questions of the modernization of Russian higher education : Uchebnoe posobie / B. A. Sazonov. – M. : FIRO. – 2006. – 184 p.
7. Krasyl'nykova H. V. Standards of higher education of Ukraine and Russian Federation: komparatyvnyi analiz / H. V. Krasyl'nykova, V. I. Behnyak // Problemu osvitu : Nauk.-metod. zb. – K. : Nauk.-metod. tsentr vuschoi osvitu, 2003. – Vup. 34. – P. 92–105.